

*А. В. Корнієнко,
м. Київ*

ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ЕТНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ВИХОВАНЦІВ ПОЗАШКІЛЬНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті наголошено на потребі застосування в роботі позашкільних навчальних закладів традиційних та інноваційних форм з метою підвищення рівня етнокультурної компетентності вихованців.

Ключові слова: *етнокультурне виховання, етнокультурна компетентність, традиційні та інноваційні форми, декоративно-ужиткове мистецтво.*

Нині у підростаючого покоління зростає прояв таких негативних якостей, як байдужість, нетерпимість, егоїзм, агресивність, цинізм. Етнокультурне виховання має можливість протиставити виховний потенціал національної культури захопленню комп'ютерними іграми, поширенню в дитячому середовищі наркоманії й алкоголізму, які стають певною цінністю сучасної масової культури, перетворюючись на атрибут життя. Останнім часом зріс інтерес з боку батьківської громадськості до виховання дітей на основі національної культури, національних традицій та історії з причини, що зміст етнокультурного виховання має національну складову, засновану на пріоритеті загальнолюдських цінностей, що ґрунтуються на цінностях традиційної культури і народної педагогіки.

Результатом етнокультурного виховання є етнокультурна компетентність. У своєму дослідженні під етнокультурною компетентністю вихованців ми будемо розуміти їхню готовність до взаєморозуміння та взаємодії, яка базується на знаннях і досвіді, набутих у реальному житті (тобто під час навчальних занять), спрямованих на їхню успішну адаптацію в поліетнічному суспільстві, належному рівні їхньої обізнаності, практичних умінь виконання виробів декоративно-ужиткового мистецтва.

Виховання заданої якості в умовах позашкільного навчального закладу вимагає використання сукупності традиційних та інноваційних форм позашкільної роботи. Інноваційна діяльність в позашкільному навчальному закладі охоплює функціонування таких складників психолого-педагогічної системи: розвиток-саморозвиток вихованця, що передбачає організацію сприятливого виховного простору для розвитку його потенційних можливостей, стимулювання інтелектуально-пізнавальної, активно-творчої національно-патріотичної, ціннісно-орієнтаційної діяльності; виховання-самовиховання, що забезпечує виховання свободи особистості, створення умов для її самовираження і самоствердження; освіта-самоосвіта – постійне включення вихованців у процес засвоєння суспільно-гуманітарних знань, які вони відтворюють у конкретній ситуації [2, с. 50].

Інтеграція традиційних й інноваційних форм позашкільної роботи у нашому дослідженні забезпечувала подальший розвиток етнокультурної компетентності, для підвищення рівня цієї якості від низького до високого. Заняття проводилися з використанням сукупності традиційних (учнівські виставки, конкурси, екскурсії, залучення батьків до навчально-виховного процесу тощо) та інноваційних (виставки

батьківських робіт, індивідуальні навчально-виховні маршрути, майстер-класи батьків) форм виховання. Індивідуальні навчально-виховні маршрути розроблялися відповідно до рівнів сформованості етнокультурної компетентності дітей.

З учнями, які мали низький рівень сформованості етнокультурної компетентності, проводилися бесіди на теми пізнання дитиною самої себе, свого родинного середовища, а саме: “Звичаї і традиції життя моєї родини”, “Історичне значення мого рідного краю”, “Поняття родини, сім’ї. Значимість родинних зв’язків. “Духовність людини”, “Види національного мистецтва мого народу”. На основі розроблених індивідуальних навчально-виховних маршрутів робота з цими учнями спрямовувалася на формування інтересу до вивчення національної культури, гордості за приналежність до українського народу. Наприклад, на гурткових заняттях декоративно-ужиткового мистецтва використовувалися практичні завдання: намалювати родинне дерево, малюнок назвати прислів’ям, виготовити атрибути до свят (наприклад, писанки). Усі роботи обов’язково, незалежно від якості виконання, експонувалися на виставках, діти залучалися до інсценізації народних свят.

З учнями, які мали середній рівень сформованості етнокультурної компетентності, основна робота полягала у стабілізації та поглибленні знань культурних цінностей своєї нації. Для них навчально-виховний процес був спрямований на залучення до дослідницької роботи. Цьому сприяла побудова заняття таким чином, щоб дитина працювала з художніми роботами, які потребують реставрації, домальовування втраченого фрагменту, копіювання форм старовинних предметів домашнього вжитку, малюнків на них. Додатково проводилися бесіди на тему: “Матеріальні і духовні здобутки української культури та етносів, що проживають на території України”, “Внесок українців до культурного досвіду світового співтовариства”, “Дослідження мовних традицій твого рідного краю”. Гуртківці з низьким рівнем сформованості етнокультурної компетентності залучалися до пошукової роботи щодо звичаїв нашого народу, їм допомагали діти з високим рівнем сформованості етнокультурної компетентності.

Учні, які мали високий рівень, були помічниками керівника гуртка: допомагали у доборі матеріалу до заняття, виступали організаторами масових заходів. Для глибшого пізнання духовних цінностей проводилися бесіди на такі теми: “Українська система символічного відображення світу як система традиційної культури”, “Національні особливості рідного краєвиду”.

Інноваційними у розробленні масових форм стали їх інтеграція, взаємовплив і поєднання. Окрема увага приділялась організації навчально-виховного процесу в гуртках, де проводився формувальний етап експерименту: батьки учнів залучалися до проведення свят, виставок, фестивалів тощо.

З метою залучення вихованців до культурної спадщини та історії своєї нації було розроблено план спільної роботи сім’ї та позашкільного закладу, що передбачав: створення в сім’ї україномовного середовища; участь у конкурсах “Родинна пісня”; відвідування історико-етнографічних музеїв; участь батьків у створенні історичних музеїв; участь батьків і дітей в екскурсіях по рідному краю; конкурс малюнків “Упізнай своє місто”; участь дітей і їхніх батьків у конкурсах колядок, щедрівок, новорічних вітань; складання дітьми й батьками альбому історії свого роду; майстер-класи, що демонструють батьки.

Значне місце в ознайомленні з національною культурою, формуванні інтересу до вивчення історії рідного краю, занять народним мистецтвом посідали екскурсії на підприємства народних промислів, у музеї, до архітектурних пам'яток. Підготовці до екскурсії передували етапи: попереднє ознайомлення з її об'єктом, складання плану проведення екскурсії (виділення об'єктів, на які варто звернути увагу; підготовка питань та коментарів, які будуть використані під час екскурсії; визначення завдань для учнів; запис до зошитів, замальовки орнаментальних композицій, форм художніх виробів; підготовка вступної лекції перед екскурсією), повідомлення про місце та мету екскурсії.

Важливою формою позашкільної роботи є організація виставок та проведення конкурсів, які дають можливість учням ознайомитися зі своєю творчістю широке коло глядачів та продемонструвати майстерність. Систематична участь у виставках та конкурсах, які організовувалися в експериментальних позашкільних навчальних закладах та за їхніми межами, виховувала віру у власні сили, наполегливість.

У процесі дослідно-експериментальної роботи нами використовувались диспути – форми колективного обговорення проблеми. Під час диспуту обговорювалися протилежні думки, за допомогою яких учні самостійно вчилися знаходити правильні відповіді на питання, що їх хвилюють. У результаті дослідження проблеми ми дійшли висновку, що особливості процесу етнокультурного виховання в позашкільних навчальних закладах полягають: у необхідності вивчення культурно-історичних особливостей регіону; різновіковому складі дитячих колективів; поєднанні масових, індивідуальних і групових форм занять; різноманітності напрямів виховної та освітньої діяльності, технологій освітньої діяльності; задоволенні освітніх та виховних потреб; реалізації нових освітніх програм; творчій співпраці та взаємодії дітей, батьків і педагогів.

Література

1. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання / І. Д. Бех. – К. : ІЗМН, 1998. – 204 с.
2. Гавлітіна Т. М. Національно-патріотичне виховання підлітків в умовах позашкільного навчального закладу : навч.-метод. посіб. – Рівне : Волинські обереги, 2007. – 220 с.
3. Оптимізація виховного потенціалу позашкільного навчального закладу : колективна монографія / [Вербицький В. В., Литовченко О. В., Ковбасенко Л. І. та ін.] ; за ред. О. В. Литовченко. – К. : Педагогічна думка, 2012. – 192 с.
4. Філіпчук Г. Г. Проблеми етнокультури в змісті шкільної освіти / Г. Г. Філіпчук // Педагогіка і психологія. – 1999. – № 4. – С. 52–58.

О. О. Корабльова,
м. Хмельницький

ТРЕНІНГ ФОРМУВАННЯ У СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ НАВИЧОК РОБОТИ З ПРОФІЛАКТИКИ МОБІНГУ В ШКОЛІ

У статті представлено аналіз переваг використання особистісно орієнтованого підходу в соціально-психологічному тренінгу з підготовки соціальних педагогів щодо формування навичок роботи з проблеми мобінгу в учнівському середовищі.

Ключові слова: мобінг, соціально-психологічний тренінг, особистісно орієнтований підхід.